

Petra Somek

Tradicijsko graditeljstvo u Podravini. Pregled s karakterističnim primjerima

Samobor, Meridijani, 2011., 199 str.

Knjiga "Tradicijsko graditeljstvo u Podravini. Pregled s karakterističnim primjerima" predstavlja prvi sveobuhvatni prilog o starinskom graditeljstvu u Podravini, koje je sustavno i pregledno obradila Petra Somek, profesorica etnologije i povijesti umjetnosti, prikazavši i protumačivši nastanak i tipologiju tradicijskoga graditeljstva u podravskim selima, od Vrbanovca na zapadu do Staroga Graca na istoku, odnosno na prostoru gornje hrvatske Podravine. Navedeni geografski prostor obuhvaća tzv. tradicijsku ili povijesno-toponomastičku Podravinu, a obilježavaju ga specifičnosti u razvoju i načinu života, te osobite značajke tradicijskoga graditeljstva.

Do izlaska ove knjige nije bilo sinteze spoznaja i građe o tradicijskom graditeljstvu u Podravini, premda su taj, prije svega, etnografski, ali i povijesno-umjetnički, segment baštine proučavali pojedini cijenjeni hrvatski etnolozi i povjesničari umjetnosti. U knjizi "Tradicijsko graditeljstvo u Podravini. Pregled s karakterističnim primjerima" temeljito su obrađena ruralna naselja cijele Podravine i predstavljeni su osnovni elementi svih vrsta gradnji: stambeni objekti, svi oblici gospodarskih zgrada i vinogradarske klijeti, te su u tom smislu, a s obzirom na krajnji cilj – pregled i sintezu, osmišljena pojedina poglavlja.

Sintezni prikaz obrađivane problematike, odnosno građe, pregledno je strukturiran u šest poglavlja, a svako predstavlja zaokruženu cjelinu.

U *Uvodu* je definiran prostorni geografski okvir unutar kojega autorica proučava temu podravskoga tradicijskog graditeljstva, nakon čega slijedi iscrpni pregled i komentar dosadašnjih istraživanja objavljenih u izvorima i znanstvenoj i stručnoj literaturi, a broji 50-ak radova, članaka i knjiga. Uvodni dio završava navođenjem i tumačenjem metodologije istraživanja i predstavljanja istražene građe i rezultata rada.

Osnovni čimbenici nastanka i razvoja ruralnog graditeljstva, poglavlje je u kojem se raspravlja o proučavanom geografskom prostoru, Podravini, koji donosi specifične uvjete u kojima je nastalo i razvijalo se ruralno tradicijsko graditeljstvo. S obzirom da je riječ o većem broju čimbenika koji su utjecali na sve elemente graditeljstva, autorica ih je sažela i detaljno razradila tri najvažnije skupine: geografske, povijesno-demografske i gospodarsko-funkcionalne čimbenike. Geografski čimbenici odnose se na važan utjecaj prirodnih obilježja i specifičnosti, kao što su geološko-pedološke

osobine, klima, reljef (geomorfologija), vegetacija, hidrografska obilježja, i ostalo. Povijesno-demografski čimbenici tiču se gustoće naseljenosti, migracija stanovništva, organizacije seoske i obiteljske zajednice, religijskih i drugih običaja, itd. Gospodarsko-funkcionalni čimbenici podrazumijevaju utjecaj vrste i obujma gospodarskih grana i njihovih potreba, prometnu infrastrukturu, legislativu, i drugo.

U trećem poglavlju, *Osnovni tipovi ruralnih naselja i kućišta*, obrađeni su najvažniji tipovi ruralnih naselja u Podravini i najčešći tipovi kućišta ili ruralnih gospodarstava, kao osnovnih jedinica u naselju. Tumačenja tekstom “podvučena” su odabranim primjerima iz raznih dijelova Podravine s planovima, tlocrtima i fotografijama, što daje naročitu vrijednost ovome poglavlju, ali i knjizi u cjelini.

Osnovni tipovi stambenih i gospodarskih objekata, poglavlje je u kojem se dalje obrađuje predmetna tema prikazom i tumačenjima osnovnih tipova pojedinih objekata u sklopu kućišta (ruralnih gospodarstava). Predstavljeni su osnovni tipovi i funkcije kuća (stambenih objekata), a prate ih ilustrativni prilozi, odnosno tlocrti i fotografije. Također, predstavljeni su i tipovi gospodarskih objekata koji su u sastavu kućišta (ruralnih gospodarstava), kao i njihove osnovne funkcije, s navođenjem i tumačenjem primjera iz Podravine. Ovome su pridodane i vinogradarske klijeti s podravskih dijelova Bilogore, koje čine važan element tamošnjega tradicijskoga graditeljstva.

Kako gradi narod u Podravini, opsežno je poglavlje u kojem je detaljno opisan način i oblik tradicijske gradnje, odnosno načini gradnje svih objekata na kućištu (ruralnom gospodarstvu), kao i vinogradarske klijeti. Uglavnom se radi o objektima koji su nastali u drugoj polovici 19. i prvoj polovici 20. stoljeća, a kao i u prethodnim poglavljima, opise prate odgovarajući crteži i fotografije.

U šestom poglavlju, *Sudbina tradicijskog graditeljstva u Podravini*, odnosno zaključku, autorica je pregledno i jasno sažela iskustva i rezultate svoga istraživačkog rada, objekata tradicijskoga graditeljstva u Podravini, u suvremenosti i uvjetima nestajanja. Naglasak je na tvrdnji da su objekti tradicijskoga graditeljstva u Podravini bili cjelovit izričaj narodnoga umijeća, da su pokazatelj i baštinik nacionalnoga identiteta, te vrijedan i važan doprinos hrvatske graditeljske baštine razvoju kulture. Njihova povijesna, kulturna i funkcionalna vrijednost pokazana brojnim primjerima i iscrpnom analiziranom i “obogaćenom” arhitektonskom i fotografskom dokumentacijom je nedvojbeno. Autorica posebno naglašava vrlo važnu, i upozoravajuću, činjenicu da usprkos neospornim vrijednostima tradicijskoga graditeljstva u Podravini, svijest o njemu nije razvijena u dovoljnoj mjeri. Potvrde takvim stavovima pronalazi u činjenicama da su stariji oblici tradicijskoga graditeljstva u Podravini, kao i oni zidani, nastajali do sredine 20. stoljeća, gotovo potpuno nestali, dok bi se kod onih postojećih, sačuvanih, to moglo ubrzo dogoditi.

Stoga, ova knjiga ima dodatnu vrijednost svojevrsnoga znanstveno-stručnog spomenara hrvatske tradicijske arhitektonske baštine. Upravo slijedom toga, autorica ispravno zaključuje, i apelira, na što hitniju potrebu očuvanja tradicijskoga graditeljstva u Podravini.

Naznačena knjiga može se smatrati kvalitetnim i dobrim početkom, s obzirom da je rijetka u korpusu djela/radova koji sustavno istražuju i tumače tu baštinu. U tom smislu posebno su važni pozitivni primjeri očuvanja tradicijskoga graditeljstva u Podravini na način da se dio tradicijskih objekata primjereno adaptira i koristi u gospodarske svrhe, prije svega u turizmu. Također, naglašeno je prepoznavanje ovih problema od državne i lokalne vlasti, te posebno nevladinih organizacija, koji se sve više aktivno, ali još uvijek nedovoljno, uključuju u akcije i pružanje financijske pomoći revitaliziranju, obnovi i čuvanju tradicijskoga graditeljstva Podravine u pravcu održivoga razvoja cijeloga područja. Da bi se navedeno postiglo, što je moguće kvalitetnije, nužno je, prije svega, ustrajati na izgradnji svijesti o vrijednosti najvrjednije tradicijske graditeljske baštine u Podravini. Ona se mora funkcionalno uključiti u suvremeni život podravskoga sela jer bez novih funkcija neće opstati, a ova knjiga jedan je od vrjednijih recentnih doprinosa tim težnjama.

Knjigu zaključuje poglavlje *Skica nazivlja u narodnom graditeljstvu Podravine*, nakon čega slijedi *Korištena literatura i izvori* i *Sažetak* na engleskom jeziku.

Autorica knjige "Tradicijsko graditeljstvo u Podravini. Pregled s karakterističnim primjerima", uz definiranje geografskoga prostora Podravine i rezultate dosadašnjih istraživanja, temeljito je razradila sve najvažnije čimbenike koji su utjecali na razvoj i strukturu podravskoga tradicijskog graditeljstva. To se posebno odnosi na starinsku ruralnu gradnju nastalu u razdoblju 19. i prve polovice 20. stoljeća, koja je djelomično sačuvana do danas. Na temelju višegodišnjega terenskog istraživanja, autorica po prvi puta u znanstvenoj literaturi predlaže osnovu tipologije podravs-kih ruralnih naselja, zatim kućišta (ruralnih gospodarstava), starinskih kuća i klijeti. Uz sve navedeno, donosi i iscrpan opis izgradnje tradicijskih podravskih "hiža", gospodarskih objekata i klijeti, s brojnim arhivskim, arhitektonskim (nacrti) i fotografskim priložima, kojih je više od 200, a snimljeni su tijekom 20. stoljeća ili su prikaz današnjega stanja s očuvanim objektima/građevinama narodne arhitekture Podravine.

Knjiga Petre Somek "Tradicijsko graditeljstvo u Podravini. Pregled s karakterističnim primjerima" važan je prilog proučavanja etnografske baštine ovoga područja Hrvatske, s obzirom da se tom problematikom bavio mali broj istraživača. Riječ je o prvom sveobuhvatnom istraživanju o ruralnom graditeljstvu Podravine, rijetkom ovoga tipa u Hrvatskoj. Između ostaloga, knjiga upozorava na manjkavost etnoloških istraživanja Podravine i poziva na daljnje aktivnosti u tom smjeru. Još je važnije što "govori" o sve bržem izumiranju/nestajanju starinskih objekata u našim selima i naglašava žurnu potrebu njihove obnove i čuvanja, među ostalim, kroz turizam. Također, osim za etnološku struku, ova knjiga predstavlja vrijedan doprinos za širu zajednicu, kao istraživanje o vrijednosti ambijentalne arhitekture i potrebu njezina očuvanja.

Posebnu vrijednost knjige predstavlja pažljiv odabir primjera iz Podravine, koji daju dodatnu vrijednost teorijskim razradama predmeta proučavanja. Primjeri su ilustrirani brojnim fotografijama, primijenjenim zemljovidima, odgovarajućim brojem crteža i nazivlja. Naposljetku, s obzirom da je riječ o prvoj knjizi o etnografskoj baštini

Podravine, ona može, i mora, poslužiti kao ključni poticatelj budućim etnografskim istraživanjima, a važna je i u poticanju društvene angažiranosti za očuvanje, zaštitu, prezentaciju i uključivanje “u život” kroz primjerene gospodarske funkcije, etnografske građe u sadašnjosti.

Damir Demonja

Institut za međunarodne odnose